

Световната „Червена книга“ с 50-годишен юбилей!

Васил Големански

Досега в света са издадени десетки „Червени книги“ в различни области на човешкото познание. Известни са напр. „Червена книга на застрашените езици“, „Червена книга за инфекциозните болести“, „ИЮПАК Червена книга по неорганична химия“, „Червена книга за наркотиците“, за алкохолните напитки, за победителите и много други. Но най-голяма популярност бесспорно има **„Червена книга за изчезналите и застрашените растения и животни“** на нашата планета. Тя придоби особена важност и значение след историческото Общо събрание на ООН в Рио де Жанейро (1992), когато бе приета и подписана от над 190 страни в света широкоизвестната **Конвенция за опазване на биологичното разнообразие на Земята**. България е между първите страни, подписали Конвенцията още по време на заседанията на Общото събрание на ООН.

Идеята за световна „Червена книга“ за изчезналите и застрашени видове растения и животни се предлага и споделя от учени от различни страни още през 1948 г., на първите международни природозащитни форуми след Втората световна война. Но за официално начало на инициативата се приема 1964 г., когато е публикуван за първи път **IUCN Red List of Threatened Species**) („IUCN Червен списък на застрашените видове“). Той е резултат от усилията на много учени от различни страни, финансиран и публикуван главно от Международния съюз за защита на природата (IUCN) в Лондон. Познат е и под имената **IUCN Red List** или **Red Data**

List. Основните цели на Червената книга, формулирани по-прецизно от IUCN през 1966 г., са *„да дава научнообоснована информация за състоянието на видовете и подвидовете на световно ниво, да привлича вниманието към размерите и значението на загубата на биоразнообразие, да внушава национални и международни политики и решения и да осигурява информация за водещи дейности за опазване на биологичното разнообразие“*.

България е една от първите европейски и първа от балканските страни, която навреме оценява важността и необходимостта от опазването на биологичното разнообразие на страната, и още в края на 70-те години на миналия век започва активна научна дейност за оценка на степента на застрашеност на нашия растителен и животински свят. В резултат на усилията на десетки български ботаници и зоолози през 1984 – 1985 г. Издателството на Българската академия на науките публикува **„Червена книга на Република България“** в 2 тома – **„Растения“ (1984)** и **„Животни“ (1985)**. В първия том тогава са включени общо 763 вида растения, от които 31 – изчезнали, 158 застрашени и 574 вида редки български растения. А във втория том – **„Животни“**, са намерили място общо 157 представителя на българската фауна, от които 16 изчезнали, 89 – застрашени и 52 редки животински обитателя. През настоящата 2014 г. и българската „Червена книга“ празнува своя 30-годишен юбилей от публикуването на първия том! Днес вече по-голямата част

от европейските страни, както и много развити страни в света имат свои Червени книги, които са фундаментална основа за опазване на тяхното биологично разнообразие.

През изминалите 3 десетилетия от първото издание на българската „Червена книга“ в страната ни настъпиха значителни промени в обществения, икономическия и политическия живот, които в различна степен засягат и състоянието на биоразнообразието у нас. А в началото на XXI в. Международният съюз за защита на природата (IUCN) прие и нови, по-прецизни критерии за оценка на степента на застрашеност на видовете, които се класифицират в 7 категории: Изчезнали (EX) (включително Регионално изчезнали (RE), Критично застрашени (CR), Застрашени (EN), Уязвими (VU), Почти застрашени (NT), Слабо засегнати (LC) и С недостатъчно данни (DD). Това наложи, по инициатива главно на учени – биолози от БАН, да започне нов проект за съвременно второ издание на „Червена книга“, съобразен с настъпилите промени в състоянието на биоразнообразието на България и с международните критерии на IUCN. Проектът бе финансово подкрепен и от Министерството на околната среда и водите.

Новото издание на „Червена книга на Република България“, представено в окончател-

ен вид за разпространение през 2011 г., е в три тома – на български и на английски език, и включва: т. 1 – „Растения и гъби“, т. 2 – „Животни“ и т. 3 – „Природни местообитания (Природни хабитати)“. Подготвено е и електронно издание на трите тома, към което има фотогалерия, мултимедийни приложения и множество карти за разпространението на включените в изданието видове и хабитати. За първи път в новото издание са включени представители на гъбното царство в страната (149 вида), на безгръбначните животни (50 вида) и са дадени характеристики на 166 природни местообитания, включително морски и крайбрежни хабитати от акваторията на нашата страна. За съжаление, тревожната тенденция за увеличаване на броя на изчезналите и критично застрашени видове растения и животни в нашата страна в края на XX и началото на XXI в. продължава и в новото издание броят на изчезналите, регионално изчезналите и критично застрашените растения и гъби е вече 289, а на животните – 117 вида. Второто съвременно издание на „Червена книга на Република България“ е вече достъпно *on line* и нашите любознателни читатели могат да се запознаят с него и го ползват на адрес: <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg> (българска версия) и <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/en> (английска версия). ■

